

Dalgalar ve Akıntılar

Kıyılarının şekillenmesinde iç ve dış kuvvetlerle birlikte su kaynaklarındaki hareketler de etkilidir. Kıyının şekillenmesinde ilk olarak iç kuvvetler etkilidir. Sonrasında dış kuvvetler kıyıları değiştirir, biçimlendirir.

Kıyıların şekillenmesinde,

- › Epirojenez
- › Buzullar
- › Rüzgârlar
- › Dalgalar
- › Akarsular
- › Akıntılar

etkilidir.

Kıyılarda,

Rüzgârlar >>> kumulları

Akarsular >>> delta ve halicileri

Buzullar >>> fiyortları

oluşturur.

Dalga ve Akıntılarının Birikim Şekilleri

Plaj: Dalgaların taşıdığı materyalleri kum ve çakılları kıyı boyunca biriktirmesi sonucunda oluşan yığınaklara verilen isimdir. Kumsal olarak da bilinirler.

Kıyı Oku: Dalga ve akıntılarının taşıdığı malzemeleri kıyıdan açığa doğru biriktirmesiyle oluşan yığınaklardır.

Kıyı Kordonu: Dalga ve akıntılarının taşıdığı malzemeleri kıyıya paralel olarak biriktirmesi sonucunda oluşan yığınaklardır.

Lagün: Kıyı kordonlarının bir koy ya da körfezin önünü kapatması sonucunda oluşan göle verilen isimdir. Deniz kulağı da denilmektedir.

Tombolo: Dalgalar ve akıntılarla taşınan kumlar kıyı açığındaki ada ile kara arasında bir bağlantı oluşturur. Kıyı oklarının adaları ana karaya bağlaması sonucunda oluşan bu şekillere **tombolo** denir.

Dalga ve Akıntılarının Aşınım Şekilleri

Falez: Dalgaların kıyıları aşındırması sonucunda kıyının gerisinde oluşan **dik kayalıklardır**. Diğer bir ismi **yalıyadır**. Dağların kıyıya paralel uzandığı alanlarda görülür.

Aşınım Düzlüğü: Falezlerin gerilemesiyle beraber falez önünde oluşan düzlüklerdir.

Doğal Köprüler: Dalgaların aşındırması sonucunda kıyıda oluşan doğal köprülerdir.

Falez

Doğal Köprü

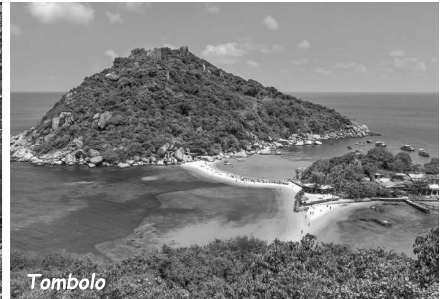
Aşınım Düzlüğü

Kıyı Oku

Kıyı Kordonu

Tombolo

KIYI TIPLERİ

Boyuna Kıyılar

- Dağların denize paralel uzandığı yerlerde görülür.
- Türkiye'de Akdeniz ve Karadeniz kıyıları örnektir.
- Girinti, çıkıntı azdır.
- Koy, körfez, doğal limanlar azdır.
- Falezler yaygındır.
- Kıta sahanlığı dardır.
- Kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım zordur.
- Ulaşım geçitlerle sağlanır.

Enine Kıyılar

- Dağların denize dik uzandığı yerlerde görülür.
- Türkiye'de Ege kıyıları örnektir.
- Girinti, çıkıntı fazladır.
- Koy, körfez, doğal limanlar fazladır.
- Falezler azdır.
- Kıta sahanlığı geniştir.
- Kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım kolaydır.

Dalmaçya Kıyısı: Epirojenez sonucunda deniz seviyesinin yükselmesiyle kıyıya paralel uzanan dağların arasına suların dolmasıyla oluşan girintili, çıkıntılı kıyılardır. Dağların yüksek kesimleri adacıklar şeklinde ortaya çıkar.

- Türkiye'de Finike-Kaş arasında görülür.
- Dünya'da Adriyatik kıyıları arasında görülür.

Kalanklı Kıyısı: Karstik arazilerdeki kanyon vadilerin sular altına kalmasıyla oluşmuş dar ve derin kıyılardır.

- Türkiye'de Mersin-Silifke arasında görülür.

Ria Kıyısı: Akarsuların oluşturduğu vadilerin sular altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir. Türkiye'de Çanakkale, İstanbul Boğazı, Haliç ve Güneybatı Ege kıyıları örnektir.

Limanlı Kıyısı: Koy ve körfezlerin önlerinin kıyı oku ya da kıyı kordonuyla kapanması sonucunda oluşan korunaklı kıyılara denir.

- Dünya'da Azak Denizi kıyıları ve Odessa kıyıları örnektir.
- Türkiye'de Büyük Çekmece ve Küçük Çekmece kıyıları örnektir.

Haliçli Kıyısı: Akarsu vadilerinin gelgit sonucunda sular altında kalmasıyla oluşan kıyılardır.

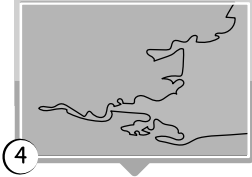
Watt Kıyısı: Gelgit sonucunda suların geri çekilmesiyle deniz diplerinin ortaya çıktığı kıyılardır.

Fiyortlu Kıyısı: Buzul vadilerinin deniz suları altında kalmasıyla oluşan girintili, çıkıntılı kıyılardır.

Skayer Kıyısı: Hörgüç kaya, moren gibi buzul şekillerinin sular altında kalmasıyla oluşan kıyı tipidir.

Mercanlı Kıyılar: Mercan adı verilen canlıların iskeletlerinin birikmesiyle oluşan kıyılardır. Mercanlı kıyılar tropikal bölgelerde görülür. Avustralya Büyük Set Resifi bu kıyılara örnek olarak gösterilebilir.

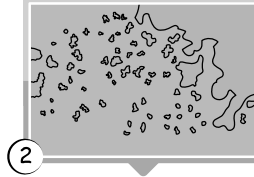

4 Haliçli kıyı
Londra kıyıları
(İngiltere)

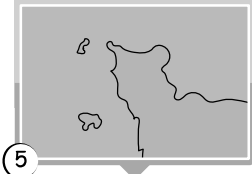
3 Fiyortlu kıyı
İskandinav Yarımadası kıyıları
(Norveç)

2 Skyer kıyı
İskandinav Yarımadası kıyıları
(İsveç)

1 Limanlı kıyı
Odessa kıyıları
(Ukrayna)

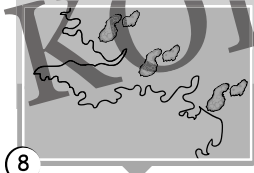
5 Watt kıyı
Mans kıyıları
(Fransa)

6 Dalmaçya kıyı
Adriyatik kıyıları
(Hırvatistan)

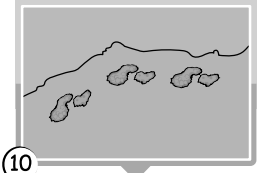
7 Enine kıyı
Batı Anadolu kıyıları
(Türkiye)

8 Ria tipi kıyı
Güneybatı Anadolu kıyıları
(Türkiye)

9 Kalanklı kıyı
Mersin kıyıları
(Türkiye)

10 Boyuna kıyı
Kuzeybatı Anadolu kıyıları
(Türkiye)

Haliç

Fiyort

Skyer

Watt

Meranlı Kıyı

